

MIHKEL JALAKAS – in memoriam

19.06.1940–†21.09.2017

Ammuks see oli, kui tähistasime Eesti Maaülikooli kauaegse veterinaarmeditsiini õppejõu ja teadlase, loomaarstiteaduse doktori Mihkel Jalaka väärikat juubelit (vt Agraarteadus 2015, nr 1). Ammuks see oli, kui Mihkel Jalakale omistati Eesti Vabariigi teaduspreemia. Ammuks see oli, kui... *Sic transit vita in aeternum!* – Nõnda möödub elu igavikku!

Mihkel Jalakas tuli ilmale sõjaeelse Eesti Vabariigi ühel viimastest päevadest. Sünnikohaks märgiti Tallinn, kuid perekond elas toona Keilas, kus isa teenis leiba Parkide Valitsuse juhataja asetäitjana. Lapsepõlv jäi keerukasse sõjaaega ja päädis 1947. aastal isa aluseta süüdistamise ja saatmisega aastateks Põhja-Venemaa vangilaagrisse.

Samal aastal astus Mihkel Märjamaa keskkooli esimesse klassi. Hiljem saadeti ta Kose-Lükati Sanatoorsesse Metsakooli, sest oli vahepeal nakatunud pärast sõda laialt levinud kopsutuberkuloosi. Vabal ajal meeldis poisikesel külastada oma sugulaste talu. Seal tekkis sügav huvi ja kiindumus loomade vastu. Seepärast pole sugugi imeks panna, et seitsmeklassilise põhihariduse omandamise järel siirdus ta õppima Vana-Võidu loomakasvatustehnikumi. Seal sai ta suurepäraselt anatoomia õpetajalt Heldur Koolmeistrilt innustust veterinaarmeditsiini radadele asumiseks. 1958. aastal jätkus M. Jalaka haridustee Eesti Põllumajanduse Akadeemias (EPA), kus talle viie aasta pärast ulatati kiitusega loomaarstidiplom. Haruldaselt selge mõistuse ja lahtise käega noormehena oli ta silmapaistev, saades ühena vähestest kogu veterinaariateaduskonna ajaloos viimasel kahel kursusel tavalisest tunduvalt kõrgemat Lenini-nimelist stipendiumi. EPA-perioodil tegeles M. Jalakas sihikindlalt spordiga, omandades klassikalises maadluses imperiaalse NLiidu meistersportlase tiitli.

Pärast EPA lõpetamist 1963. aastal järgnes suhteliselt lühike, mõneti ebastabiilne ajajärk, mil Mihkel Jalakas töötas Viljandi rajooni Mustla sovhoosi peaveterinaararstina, teenis vahepeal Nõukogude armees, edutati seejärel Mustla sovhoosi direktori asetäitjaks. Mõne aasta pärast kutsuti andekas noormees kirurgia ja sünnitusabi kateedri aspirandiks ja 1969. aastal vanemõpetajaks. Sama kateedri baasil moodustatud institutsioonides töötas Mihkel Jalakas ühtekokku ligemale pool sajandit, läbides kõik karjääriredeli astmed vanemõpetajast professorini.

Paraku jäi suure töökoormuse ja perekohustuste tõttu aspirantuur, mis oleks päädinud teaduskandidaadi kraadiga, lõpetamata. Nii töötas Mihkel Jalakas EPA kirurgia ja sünnitusabi kateedri vanemõpetajana tervelt kakskümmend aastat. Alles 1989. aastal sai ta

dotsendi kohusetäitjaks ja aasta pärast dotsendiks, kellena tegutses 2001. aastani ja seejärel veel aastatel 2004–2005. Ega toonagi kõik probleemideta kulgenud. Vahepeal oli taas karmilt hakatud nõudma teaduskraadi olemasolu, nõnda tuli Mihkel Jalakal aastatel 2001–2004 pidada erakorralise lektori ametit. 2005. aastal sai ta 65. aastaseks, mis oli noil aastatel seadustatud õppejõu töötamise piirvanuseks. Seepärast sai igati elujõulisest ja uute teadmiste himulisest mehest kolmeks aastaks erakorraline vanemteadur. Alles vanusepiirangu kaotamise järel valiti teadlane viieks aastaks Eesti Maaülikooli veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse instituudi sigimisbioloogia osakonna professoriks. Aastast 2013 töötas ta samas osakonnas peaspetsialistina.

M. Jalakas on õppejõu ameti kõrval tegelenud mitmesuguste institutsioonide töö juhtimisega. Aastatel 1993–1998 juhatas ta teaduskonna loomakliinikut, tegutses lühemat aega kirurgia ja sünnitusabi kateedri ning sünnitusabi õppetooli juhatajana, samuti loomaarstiteaduskonna prodekaanina. Kadunu osales mitme erialase ja erialalähedase seltsi töös (Eesti Loomaarstlik Ühing, Akadeemiline Põllumajanduse Selts, Tartu Põllumeeste Selts). Ta oli Vabariigi Ravimi-ameti veterinaaravimite registreerimise komisjoni liige. Mihkel Jalakas kuulus üliõpilaskorporatsiooni *Fraternitas Tartuensis* vilistlasperre.

M. Jalakas on autoriteetne, väga nõudlik, rikkalike detailteadmistega õppejõud. Ta on õpetanud peamiselt sünnitusabi ja günekoloogiat ning sigimisõpetust, samuti ka operatiivkirurgiat ja ortopeediat. Tema selge, kõlava häälega peetud loengud veterinaarmeditsiini ja loomakasvatuse üliõpilastele olid loogiliselt üles ehitatud ja põhjani sisukad ja toetusid praktilisele kogemusele. Kadunu pidas väga lugu heast huumorist.

Juubilariteadustegevus algas juba tudengina. Ta on teinud edukat uurimistööd peamiselt sünnitusabi, günekoloogia ja mastiitide vallas, käsitledes seejuures kollakeha väljapigistamist, emaka- ja udarapõletike diagnoosi ning ravi, väärarendeid raske sünnituse põhjustena, inna sünkroniseerimist, suguelundite verevarustust, vaagna ehitust, sugusekteeritud sperma omadusi jm. Juubilar on võtnud kasutusele rida originaalseid operatsioonimeetodeid, sh ravimite aorti ja arteritesse manustamiseks, emaka amputeerimiseks ning tupe fikseerimiseks. Väga nõudlik oli Mihkel Jalakas terminite täpsel kasutamisel.

Nõnda aastad veeresid ning alles 54 aastana kaitses Mihkel Jalakas edukalt magistriväitekirja ja kümne aasta pärast (2004) loomaarstiteaduse doktori dissertatsiooni, M. Jalaka enda juhendamisel on kaitsnud üks magistri- ja üks doktoritöö.

M. Jalakas on õpiku "Veterinaarsünnitusabi ja günekoloogia" (1979) kaasautoreid, kolmeköitelise "Loomatervise käsiraamatu" (1983–1985) koostajaid ja kaasautoreid ning monograafia "Veise tiinuse ja sünnituse patoloogia" (2006) ainuautor. Kahjuks jäi tal

nägemata koostöös Ülle Jaakmaga koostatud mahuka kõrgkooliõpiku "Veiste sigimine" ilmumine. Mihkel Jalakas on avaldanud ühtekokku üle 80 erialase publikatsiooni.

Juubilar oli tunnustatud loomaarstiteadlasi: 2005. aastal sai ta Eesti Maaülikooli teenetemedali, 2007. aastal omistati talle Riigi teaduspreemia põllumajandusteaduste vallas, 2008. aastal Eesti Loomaarstide Ühingu elutööpreemia ning 2010. aastal põllumajandusministeeriumi hõbedane teenetemärk.

Ei saa jätta märkimata, et Mihkel Jalakas oli ka tubli pereisa. Juba üliõpilasena abiellus ta kursusekaaslase

Rosa Vatiskaga. Perre sündis kolm tüdart ja üks poeg, kõik nad said korraliku hariduse. Mihklit jäid leinama viis lapselast ja kaks lapselapselast.

Mälestus andekast teadlased ja õppejõust ning suurepärasest pereisast olgu kustumatu! *Sit tibi terra levis!*

Kolleegide nimel
Enn Ernits

Foto: Esta Nahkur